

Versteende boeken, een bibliotheek voor altijd/Tijs Goldschmidt

Wie de Artisbibliotheek aan de Amsterdamse Plantage Middenlaan binnengaat, treedt een andere wereld binnen. Hier moet de twintigste eeuw nog beginnen. Op een enkele bezoeker met laptop na is er niets van nu. Bijna niets, want daar staat de bronzen buste van Dick Hillenius, een laat twintigste-eeuwse cultuurheld, tussen twee wandbedekkende boekenkasten in deze royale ruimte. Negentiende-eeuwse meubels, vitrines en kasten. Met daarin vele duizenden boeken met rode, blauwe, groene, gele en bruine banden die zorgvuldig zijn gerangschikt op grootte, tijd van verschijnen en onderwerp. Boeken met banden van inferieur schapenleer, maar ook van kalfsleer, roggehuide, of karton. Deze zaal is opgeladen met achttiende-eeuwse werken als *Mammifères* van de anatomen Buffon en Cuvier, maar ook met de boeken, in vroege edities, van negentiende-eeuwse *naturalists* als Charles Darwin en Alfred Russel Wallace. Het ruikt lekker naar boeken en boenwas en vooral: het is stil. Hier is het, hier wil ik zijn, is al decennialang het overheersende gevoel als ik binnenkom. Een plek waar een uur nog een onversnipperd uur duurt, overigens zonder dat je het in de gaten hebt. Want als je geconcentreerd zit te lezen of schrijven, valt de tijd weg. Er gaan geen mobiele telefoons over en er wordt op fluistertoon gesproken.

Tussen de ruggen van de oude boeken lichten er, hier en daar, vreemd sneeuwwit gekleurd, enkele op. Wat is er met ze aan de hand? Aan de bovenzijde steken er al even witte briefjes uit. Gewoonlijk een teken dat een exemplaar op het punt staat gerestaureerd te worden. Waarom zijn deze boeken wit gekaft, of zijn ze dat niet? Kom je dichterbij dan blijkt al snel dat ze van steen zijn, gebeiteld uit wit albast. Die tamelijk zachte, iets doorzichtige, steen, melange van gips en zout. Versteende boeken, als fossielen, die geraffineerd op ooghoogte geplaatst, verspreid staan in de reusachtige boekenkasten. Sommige stenen boeken staan alleen, andere in rijtjes naast elkaar. Neem je er een uit de kast dan blijken ze geheel als boek te zijn gebeiteld, niet alleen de rug en bovenzijde, zoals bij etalagemateriaal gebeurt. Het zijn boeken met een kop, een staart, en een rug met ribben. Ze zijn bijna muzikaal gerangschikt, een stuk of dertig in totaal. Weinig opdringerig, als spaties in een tekst, zich maar langzaam openbarend aan de niets vermoedende bezoeker. Voelen insectenetende vogels zich zo als zij een gecamoufleerde rups of vlinder op een blad of boomstam ontdekken?

Boekbanden zijn letterhuizen, tot op zekere hoogte vergelijkbaar met het slakkenhuis van een slak. En zo heeft de maker, Lynne Leegte, ze ook opgevat. Letterhuizen, die een verhaal beschermen of minutieus geschilderde dieren met hun beschrijvingen beschutting bieden. Het letterhuis als ding, als beeld, niet zozeer de inhoud van het boek zelf.

Heb je eenmaal een zoekbeeld -is er meer albasten mimicry in de zaal?- dan blijkt het ervan te wemelen. Op een tafel ligt een opgevouwen A-viertje, een brief, die van enige afstand perfect werkt als *trompe l'oeil*, maar, net als een opengeslagen boek dat even verderop ligt, gebeiteld is in albast. Hetzelfde geldt voor de afdruk in steen van een ganzenveer waarmee nooit meer geschreven zal worden.

En ineens besef je wat Leegte eigenlijk zou willen, niet minder dan het onmogelijke, een bibliotheek van steen. Duizenden versteende boeken die eeuwig naast elkaar zouden blijven staan, zonder te vergaan. Een sneeuwwitte bibliotheek, *hommage* aan het gedrukte en met zorg gemaakte boek dat door digitalisering steeds ernstiger wordt bedreigd. Als kind al, vertelde Leegte, was ze geboeid door een stuk versteend hout waarmee haar vader kwam aanzetten. Hout...versteend? Hoe was dat mogelijk? Of door die vloer die vol lag met oranje gekleurde sinaasappels die in de loop van enkele weken beschimmeld raakten, en wit werden. En al formuleerde ze het toen zeker nog niet zo, wat haar bezig hield was wel degelijk:

kleurverandering met behoud van vorm. Totdat deze sinaasappels, die anders dan de gebeitelde boeken niet van steen waren, in ontbinding raakten en hun ronde vorm verloren.

Hoe ernstig Leegte dat eerbetoon, een serieus spel, opvat, blijkt uit de individuele verschillen die de versteende boeken vertonen. Boeken die zijn vastgehouden, gelezen, beschadigingen opliepen. Boeken die geleefd hebben, met doorgezakte band of herstelde hoeken met blijvende littekens. Deze gebeitelde boeken bezitten stuk voor stuk een biografie die hen heeft getekend. Boeken met gekneusde ribben tussen het eerste en tweede veld, met een omgebogen hoek, of verzwakte buitenscharnieren. Boeken die soms zo levendig zijn als de wulpse stenen boeken in een beeld van Bernini. Of minder meeslepend, een boek dat zich een oor liet aannaaien. Leegte beitelde uit albast boeken die personages werden, zoals de flessen op een stilleven van Morandi.